

VÝZKUM V OBLASTI MLÁDEŽE: ZÁKLADY

Youth Partnership

Partnership between the European Commission
and the Council of Europe in the field of Youth

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

„ Vážení čtenáři,

s potěšením Vám předkládáme publikaci „Výzkum v oblasti mládeže: základní informace“. Tento krátký text si klade za cíl pomoci čtenáři lépe a bezprostředně pochopit účel, rozsah a užitečnost výzkumu mládeže. Popisuje také, jak mohou různé zainteresované strany v oblasti mládeže i mimo ni výzkumu mládeže využívat. Publikace si neklade za cíl prezentovat stav současného výzkumu mládeže ani představovat projekty výzkumu mládeže, ale zaměřuje se na řešení následujících otázek.

- ▶ Co je výzkum v oblasti mládeže?
- ▶ Jak definujeme „mláďí“?
- ▶ Jaké jsou teoretické vlivy výzkumu v oblasti mládeže?
- ▶ K čemu potřebujeme výzkum v oblasti mládeže?
- ▶ Jaké jsou hlavní typy a metodologie výzkumu v oblasti mládeže?
- ▶ Co je participativní výzkum v oblasti mládeže?
- ▶ Jaký je vztah mezi výzkumem v oblasti mládeže a formováním politiky?
- ▶ Jaké etické prvky je třeba při výzkumu v oblasti mládeže zohlednit?
- ▶ Co soudí Rada Evropy a Evropská unie o výzkumu v oblasti mládeže?
- ▶ Jaké jsou současné úkoly v oblasti výzkumu mládeže v Evropě?

Cílem této publikace je provést čtenáře krátkým, postupným – a doufejme, že zajímavým – procesem objevování.

Doufáme, že se vám bude dobře číst!

Co je to výzkum v oblasti mládeže?

Výzkum v oblasti mládeže je multidisciplinární oblast vědeckého zkoumání situace mladých lidí, která využívá sociální, psychologickou, ekonomickou, politickou a kulturní perspektivu. „Mládí“ je dočasnou fází v životě člověka, ale existuje také trvale jako demografická kategorie se zvláštními a jedinečnými charakteristikami, a jako taková stojí za samostatné zkoumání. A právě zde přichází na řadu výzkum v oblasti mládeže. Ačkoli existuje mnoho pohledů na mládež, vědci zabývající se výzkumem v oblasti mládeže zpochybňují představu, že mladí lidé jsou „nedohotovými dospělými“.

■ Většina badatelů naopak studuje mladé lidi takové, jací jsou, a ne takové, jací budou, z hlediska jejich společenské identity, kultury a vztahů k hlavním strukturám společnosti: rodině, škole, trhu práce, politice, médiím, trhu, náboženství atd.

■ Původně se výzkum v oblasti mládeže zaměřoval téměř výhradně na řešení problémů spojených s mladými lidmi, jako je kriminalita a nezaměstnanost. I když se určitý směr výzkumu stále zaměřuje na „mládež jako problém“, byl v převážné míře překonán přístupem, který usiluje o komplexní pochopení zkušeností mladých lidí, jejich rolí, vztahů, moci a pohybu napříč společností. Rada Evropy i Evropská komise podporují rozvoj výzkumu v oblasti mládeže, v neposlední řadě prostřednictvím partnerství mezi EU a Radou Evropy v oblasti mládeže, které bylo založeno v roce 1998 a které důrazně podporuje úzké propojení s prostředím politiky a praxe.

Jak definujeme „mládí“?

Mládí je často chápáno jako období přechodu k samostatnému životu: od učení k práci, od závislého k nezávislému životu atd. Jedná se o sociální konstrukt: to znamená, že není něčím pevným a definitivním, ale naopak je vytvářen a chápán pokaždé, když je používán. To, co definujeme jako „mládí“, se liší v čase a prostoru; různé společnosti definovaly „mládí“ velmi kontrastním způsobem. Stačí se zamyslet nad tím, jak se v jednotlivých zemích liší věk, od kterého jsou určité činnosti legální, jako například právo volit, pít alkohol, mít dobrovolný sex, být považován za trestně odpovědného atd. V současné době se v Evropě často používá věkové rozmezí 15 až 29 let. V rámci programu Evropské unie Erasmus+ jsou mladým lidem ve věku 13 až 30 let k dispozici různé příležitosti. Většina aktivit sektoru mládeže Rady Evropy je až na odůvodněné výjimky dostupná mladým lidem ve věku 18 až 30 let. Organizace spojených národů definuje pro statistické účely mládež jako osoby ve věku 15 až 24 let.

K čemu potřebujeme výzkum v oblasti mládeže?

Mladí lidé jsou především důležitou součástí naší společnosti a my máme etickou povinnost systematicky poznávat jejich realitu. Za druhé, pro pochopení širších společenských změn je nutné vědět, jak mladí lidé přispívají ke společenské transformaci a jak jejich životy ovlivňují vnější okolnosti. Zatřetí, při navrhování strategií, intervencí, programů, projektů, aktivit apod. musí odborníci vědět, zda to, co dělají, může nějak prospět, a pokud ano, v jakém rozsahu. Tento rozsah pak může být sledován, aby se prokázal následný dopad. Aniž bychom byli naivní, pokud jde o způsoby, jakými se skutečně formulují politické a praktické intervence, tvrdíme, že spolehlivé důkazy o mladých lidech a od mladých lidí nabízejí lepší základnu pro takové formulace než ty založené na ideologii nebo intuici.

Teoretické vlivy ve výzkumu v oblasti mládeže

Výzkum v oblasti mládeže je vskutku multidisciplinární: na jeho rozvoji se určitým způsobem podílely psychologie, sociologie, politologie, sociální politika, kulturní a genderová studia, antropologie a pedagogika. Vychází z nesčetných teorií a východisek, z nichž některé zde uvádíme, abyste si mohli prohloubit své znalosti prostřednictvím výzkumu. Rané psychologické teorie se zaměřovaly spíše na vývoj dítěte, ale obsahovaly také představy o životních etapách mimo dětství. Novější přístupy se zaměřují na individualizaci, rizika, odolnost a dějinnost, velký vliv na studium mládeže měly například sociologické teorie Becka a Giddense.

Jaké hlavní typy výzkumu mohou ovlivnit tvorbu politiky?

Výzkum může být založen na poznatcích získaných přímým pozorováním a interakcí s lidmi, čemuž se říká primární empirický výzkum, nebo může být založen na analýze různých textů, čemuž se říká sekundární výzkum. Jestliže výzkum odpovídá na otázky, které kladou tvůrci politiky s ohledem na účinky politických intervencí, jeho výsledky se často nazývají evaluace, monitoring nebo dopadové studie.

■ Cílem výzkumných projektů je informovat politiky o tom, co funguje, co se zdá být slibné a co nefunguje. To znamená, že každý výzkumný úkol může být řešen různými způsoby a že je třeba pochopit možnosti využití a limity shromážděných důkazů. Výzkumní pracovníci často upřednostňují určitý typ důkazů a specializují se na určitou metodologii. Metody, jako jsou dotazníková šetření, cílové skupiny, polostrukturované rozhovory, jsou legitimními způsoby sběru dat a všechny nám mohou pomoci pochopit problematiku mládeže. Každá z metod poskytuje jinou formu údajů (zjednodušeně řečeno, statistiky versus citace), a proto se výzkumné otázky, které řeší, obvykle liší. Každá z nich však přináší výsledky založené na důkazech. Takovému přístupu se někdy říká „evidence supported“ (podpořený důkazy), „research based“ (založený na výzkumu), „evidence informed“ (podložený důkazy) nebo „knowledge based“ (založený na znalostech).

■ Výzkum v oblasti mládeže má kvantitativní i kvalitativní metodologickou tradici.

■ Kvantitativní výzkum často ověřuje předem stanovené hypotézy. Sběr dat probíhá po pečlivé přípravě a pilotáži zvolených nástrojů, například dotazníku. Kvantitativní výzkum poskytuje číselné informace, a pokud je prováděn specifickým způsobem, přináší výsledky, které lze zobecnit na širší populaci, nad rámec skupiny lidí, kteří odpovídali na otázky. Kvantitativní výzkum je také možné provádět na již existujících údajích, které jsou shromažďovány pro administrativní účely, jako jsou údaje o výsledcích vzdělávání, zdravotnictví a daních. Vlády jednotlivých států běžně shromažďují takové údaje, které jsou stále častěji využívány výzkumnými pracovníky, někdy také ve spojení s dalšími údaji z průzkumů. A konečně rozvíjející se oblast „velkých dat“ využívá rozsáhlé soubory dat, které vznikají prostřednictvím procesů, jako jsou sociální média nebo geograficky kódované záznamy (například o kriminalitě), a složité matematické modely, které umožňují proniknout do dat a hledat v nich vzorce.

■ Kvalitativní výzkum je často explorativní a vytváří hypotézy; oproti dotazníkovému výzkumu bývá otevřenější neočekávaným zjištěním. Může mít interaktivní design: sběr dat a jejich interpretace jsou často souběžné procesy, které se mohou vzájemně ovlivňovat. Design kvalitativního výzkumu by však neměl být omluvou pro nedostatek struktury nebo potvrzením již existujících myšlenek. Výzkumníci musí rozpoznat a uvědomit si své předsudky, což jsou představy, které máme všichni a které určují náš způsob myšlení a nahlížení na svět, aniž bychom si jich byli vědomi, a aktivně hledat možnosti, jak předem existující odchylky během terénního výzkumu eliminovat.

■ Níže jsou uvedeny některé metody kvalitativního sběru dat, které by bylo možné použít i ve výzkumu mládeže.

- ▶ **Dotazování** je specifický typ **rozhovoru** s jednou nebo dvěma osobami (párové dotazování), který má dohodnutý účel, strukturu a časový rámec. Mohou být polostrukturované - řídí se souborem předem stanovených otázek nebo témat, nebo otevřenější a spíše konverzační.
- ▶ **Ohniskové skupiny („focus groups“)** jsou řízené diskuse mezi omezeným počtem osob. Umožňují výzkumníkům zjišťovat, jak členové skupiny o dané problematice přemýšlejí, jaká je stávající škála názorů a myšlenek a jaké nesrovnalosti a variace existují v určité komunitě, co se týká jejich přesvědčení a jejich zkušeností a postupů. Ohniskové skupiny jsou často koncipovány tak, aby jejich členy spojoval společný soubor určitých charakteristik (věk, pohlaví, třída atd.), což může přispět k menší diverzitě.
- ▶ **Případové studie:** jsou hloubkové popisy procesu, zkušenosti nebo struktury v jedné organizaci nebo komunitě. Případové studie obvykle zahrnují kombinaci kvantitativních a kvalitativních technik sběru dat s cílem odpovědět na kombinaci otázek „co“ a „proč“.

■ Při velkém množství dat může s jejich analýzou pomoci software. Jakkoli jsou zvolené nástroje užitečné, softwarové programy samy o sobě interpretaci neposkytují. Při kvalitativním výzkumu zůstává „hlavním nástrojem“ výzkumník.

■ Žádná metoda nemůže sama o sobě zajistit kvalitu. Jak kvalitativní, tak kvantitativní design výzkumu musí být v analýze pečlivě popsán, aby čtenáři plně pochopili, co bylo provedeno a proč, a v některých případech možná i aby mohli výzkum replikovat. Povinná část každé zprávy o výzkumu odkazuje na jeho limity tím, že si odpoví na otázku: V čem může být naše interpretace nesprávná?

Participativní výzkum

V mnoha případech a po přesné analýze možností a rizik takové volby se mohou výzkumníci rozhodnout pro participativní výzkum. Cílem participativního výzkumu je umožnit mladým lidem aktivně se účastnit všech fází výzkumného procesu. Cílem participativního výzkumného procesu je především identifikovat problémy, s nimiž se komunita potýká, a jejich kořeny a příčiny, a poté definovat změnu, ke které by výzkumný projekt měl vést. Pod nepředpojatým vedením účastníci postupně získají kontrolu nad výzkumnou agendou, definují otázky a zvolí nejvhodnější metody výzkumu, jako je participativní akční výzkum (PAR), Photovoice, vyprávění příběhů (storytelling), participativní divadlo nebo prvky sociálního divadla. A co víc, díky školení a podpoře výzkumného týmu lze účastníkům ukázat, jak analyzovat shromážděná data a vypracovat závěry výzkumného procesu. Tyto závěry pak pomohou při oslovování různých zainteresovaných stran - orgánů veřejné správy, dalších členů komunity atd. - se žádostí o podporu plánovaného procesu změny.

Monitorování a hodnocení politiky a praxe v oblasti mládeže

Monitorování a hodnocení jsou procesy vycházející z výzkumu, které hodnotí realizaci programů a strategických cílů a záměrů. Zatímco monitorování je kontinuální proces, který zajišťuje náležitou implementaci politiky a praktických postupů v oblasti mládeže, hodnocení se obvykle provádí v různých konkrétních fázích.

■ **Předběžná hodnocení („ex ante“)** probíhá v počátečních fázích procesu a analyzuje jeho předpokládaný dopad s cílem optimalizovat jeho provádění.

■ **Hodnocení v polovině období („midterm evaluation“)** by měl pokud možno provádět externí tým odborníků, kteří posoudí dosavadní průběh procesu. Takové hodnocení může v případě potřeby doporučit úpravy nebo revizi cílů na základě získaných zkušeností nebo vnějších faktorů.

■ **Závěrečné hodnocení** je nezávislé posouzení, které musí provést externí tým odborníků. Jeho účelem je stanovit, do jaké míry celý proces splnil své cíle a úkoly.

■ Vlády často vypracovávají národní strategie pro mládež, které jsou založeny na **předběžných hodnoceních** a obsahují prvky monitorování, průběžného a závěrečného hodnocení.

■ **Posouzení dopadů („impact assesment“)** hodnotí vliv politiky, struktur a služeb v oblasti mládeže. Dopadové studie mohou vyvodit závěry o skutečném stavu sektoru mládeže v dané zemi nebo na daném území a poskytnout konkrétní doporučení ke zlepšení.

■ K hodnocení politických intervencí lze použít také **experimentální výzkum a randomizovanou kontrolní studii** (neboli randomizovaný kontrolní pokus).

Etika

Etické otázky úzce souvisejí s ochranou údajů a informovaným souhlasem, což znamená, že účastníci výzkumných projektů musí být dobře a náležitě informováni o rozsahu a účincích šetření¹ a své účasti, jakož i o možnosti odstoupit od výzkumu v jeho průběhu. Etické zásady by měly být zapracovány do celého procesu výzkumu: od výběru jeho tématu a výzkumných otázek až po rozhodnutí o metodách, interpretaci a využití výsledků. Závažné etické problémy vznikají při provádění výzkumu se znevýhodněnými skupinami, včetně dětí, menšin a mladých lidí se zdravotním postižením. Navzdory proklamacím o objektivitě mohou výzkumníci do každé studie vnášet své zkušenosti, představy, předsudky a osobní filozofie, které jsme již dříve představili jako předpojatost (bias). Možné zkreslení výzkumu je třeba si uvědomit a zmírnit jej. K etickým aspektům patří také vyvarovat se jakéhokoli porušení integrity výzkumu, což znamená zejména vyvarovat se falšování údajů, falšování materiálů a plagiátorství, tedy použití cizí práce bez přiznání autorství.

1. Informed Consent Form Templates, www.who.int/rpc/research_ethics/informed_consent/en/, accessed 29/01/2019.

Evropská úroveň: kontext a relevantnost dané politiky

Rada Evropy formálně konstatovala potřebu výzkumu v oblasti mládeže v roce 1967 Usnesením Parlamentního shromáždění č. 265. V Deklaraci o budoucnosti politiky Rady Evropy v oblasti mládeže – Agenda 2020² a v rezoluci Výboru ministrů CM/Res(2008)23 o politice Rady Evropy³ v oblasti mládeže potvrdila úlohu výzkumu v oblasti mládeže jako zásadního elementu přístupu k získávání poznatků o situaci mladých lidí v Evropě. Rada Evropy podporuje politiku mládeže založenou na znalostech a spolupráci mezi výzkumnými pracovníky v oblasti mládeže, tvůrci politik a odborníky z praxe.

■ Evropská komise stanovila „lepší porozumění mládeži“ jako jednu ze čtyř prioritních oblastí ve své Bílé knize „Nový impuls pro evropskou mládež“⁴ přijaté v roce 2001, jejímž cílem bylo mimo jiné zvýšit povědomí o otázkách týkajících se mládeže prostřednictvím partnerského učení a spolupráce mezi členskými státy EU. Na význam lepší informovanosti o mládeži znovu poukázala Strategie EU pro mládež: Investování do mládeže a posílení jejího postavení⁵ na období 2010–2018, kdy byly vydány první zprávy EU o mládeži. Strategie EU pro mládež⁶ na období 2019–2027 rovněž uznává tvorbu politických koncepcí založených na faktech a budování znalostí jako cenné nástroje k realizaci této strategie.

■ Úloha partnerství EU a Rady Evropy v oblasti mládeže ve vztahu k získávání znalostí o mladých lidech vyplynula z dohody o výzkumu mezi Evropskou komisí a Radou Evropy z roku 2003. Partnerství pro mládež EU a Rady Evropy má nyní jako jeden ze svých specifických a trvalých cílů „lepší povědomí“ o mládeži, přičemž se zaměřuje na shromažďování a analýzu údajů o mladých lidech, využívání poznatků s cílem přispět k rozvoji kvality politiky a praxe v oblasti mládeže a jejich zpřístupňování online a ve výzkumných publikacích v publikační řadě Youth Knowledge.

2. www.coe.int/en/web/youth/agenda-2020.

3. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d2245.

4. COM(2001)681, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11055>.

5. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0200&from=EN>.

6. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/en/pdf>.

Problémy a otevřené otázky

Mnoho sítí a organizací se snaží vytvořit evropský výzkumný prostor pro mládež, a to prostřednictvím přímých aktivit nebo vytvářením sítí v rámci projektů: od výše zmíněného partnerství EU a Rady Evropy pro mládež,⁷ až po Evropskou sociologickou asociaci a její skupinu RN30. – Mládež a generace,⁸ Mezinárodní sociologickou asociaci a její výbor RC34 Sociologie mládeže,⁹ a RAY – Analýza a monitorování programu Erasmus+: Mládež v akci na základě výzkumu.¹⁰ Vzhledem k tomu, že většina výzkumných pracovníků v oblasti mládeže nadále působí na národní nebo místní úrovni, je důležité přizvat k dialogu na evropské úrovni zejména, nikoli však výhradně, mladší generaci výzkumných pracovníků v oblasti mládeže. To může být motivací pro výzkumné pracovníky ze střední, východní a jižní Evropy, kde je výzkum mládeže buď nový, nedostatečně financovaný, nebo omezený sníženou dostupností mezinárodní spolupráce.

■ Lidé působící v oblasti politiky a praktické činnosti v oblasti mládeže v Evropě si stále více uvědomují, že je důležité uplatňovat přístup založený na znalostech a že spolehlivý výzkum musí podporovat rozhodování a poskytovat hodnocení implementace politiky a praktické činnosti. Uplatňování přísnějších metodologických přístupů, zapojení většího počtu mladých lidí do příslušných výzkumných projektů týkajících se mládeže a spolupráce s výzkumnými pracovníky v oblasti mládeže ve všech fázích tvorby politiky i v praxi, od analýzy potřeb a navrhování vůdčích otázek přes realizaci až po hodnocení, může tuto agendu dále rozvíjet.

7. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/research>.

8. <https://www.isa-sociology.org/en/research-networks/research-committees/rc34-sociology-of-youth/>.

9. <https://www.europeansociology.org/research-networks/rn30-youth-generation>.

10. <https://www.researchyouth.eu/>.

Další literatura

Bray J. et al. (2014), [Ethics and Research with Young People in Challenging Contexts](#) /Etika a výzkum s mladými lidmi v náročných podmínkách, CYCC Network, Halifax, NS.

Chisholm L. et al. (2011), [EUROPEAN YOUTH STUDIES Integrating research, policy and practice](#), / EVROPSKÝ VÝZKUM MLÁDEŽE, Integrace výzkumu, politiky a praxe, Deliverable 7.1 – M.A. EYS Reader, Innsbruck.

Creswell J. W. (2009), [Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches](#), /Výzkumný design: Kvalitativní, kvantitativní a smíšené metody, Sage, Thousand Oaks.

Denstad F. Y. (2009), [Youth Policy Manual How to develop a national youth](#) / Příručka k politice mládeže, Jak vytvořit národní strategii pro mládež, Council of Europe Publishing.

European Commission (2014), "Regional and Urban Policy/Regionální a městská politika – [Guidance document on monitoring and evaluation](#)", / Pokyny pro monitorování a hodnocení, Brusel

Gambrill E. (2003) "[Evidence-based practice: Sea change or the emperor's new clothes?](#)" Journal of Social Work Education (39), pp. 3-23./ Praxe založená na důkazech: „Změna nebo císařovy nové šaty?“ Journal of Social Work Education (39), s. 3-23.

May T. (2001), "[Social Research – Issues, methods and processes](#)", / Sociální výzkum – problémy, metody a procesy, McGraw Hill: Open University Press, 3. vydání.

Partnerství mezi Evropskou komisí a Radou Evropy v oblasti mládeže, "[Glossary on youth](#)" /Glosář mládeže.

Partnerství mezi Evropskou komisí a Radou Evropy v oblasti mládeže (2017). Symposium "[Youth policy responses to the contemporary challenges faced by young people](#)" / Jak politika v oblasti mládeže reaguje na současné výzvy, kterým mladí lidé čelí?

Patton M.Q. (2015), [Qualitative Research & Evaluation Methods. Integrating Theory and Practice](#), /Kvalitativní výzkum a metody hodnocení. Integrace teorie a praxe, Sage, Thousand Oaks.

Urban Justice Center (2010), "Community Development Project Research and Organizing Initiative" / Iniciativa pro výzkum a organizaci projektu rozvoje společenství, [Research for Organizing Toolkit Facilitator's Guide and Toolkit](#). /

Výzkum v oblasti mládeže je stále více uznáván jako nepostradatelný průvodce pro účinnou a efektivní politiku a praxi. Tento krátký text, jehož autory jsou členové skupiny evropských výzkumných pracovníků v oblasti mládeže, koordinované v rámci partnerství EU a Rady Evropy v oblasti mládeže, si klade za cíl pomoci čtenářům lépe a bezprostředně porozumět účelu, rozsahu a užitečnosti výzkumu v oblasti mládeže. Popisuje také, jak mohou různé zainteresované strany v oblasti mládeže i mimo ni využívat výzkum v oblasti mládeže. Publikace si neklade za cíl prezentovat stav současného výzkumu v oblasti mládeže ani představovat projekty výzkumu v oblasti mládeže, ale zaměřuje se na řešení konkrétních otázek, jako např: Co je to výzkum v oblasti mládeže? Jaké jsou teoretické vlivy výzkumu v oblasti mládeže? Proč potřebujeme výzkum v oblasti mládeže?

Přáním autorů je prostřednictvím této publikace přiblížit a zpřístupnit výzkum v oblasti mládeže všem těm, kdo se angažují v oblasti mládeže v Evropě i mimo ni.

<http://youth-partnership-eu.coe.int>

youth-partnership@partnership-eu.coe.int

Rada Evropy je čelnou organizací pro lidská práva na evropském kontinentě. Sdružuje 46 států, včetně všech členských států Evropské unie. Všechny členské státy Rady Evropy se přihlásily k Evropské úmluvě pro lidská práva, dohodě uzavřené s cílem ochrany lidských práv, demokracie a právního státu. Nad dodržováním Úmluvy v jednotlivých členských státech bdí Evropský soud pro lidská práva.

www.coe.int

The Member States of the European Union have decided to link together their know-how, resources and destinies. Together, they have built a zone of stability, democracy and sustainable development whilst maintaining cultural diversity, tolerance and individual freedoms. The European Union is committed to sharing its achievements and its values with countries and peoples beyond its borders.

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE